

Amfiteater met poort naar de kruidtuin en daarnaast het gebouw van de universiteitsdrukkerij

Geschiedenis van de Protestantse kerk in Leuven tot 1902

door Carola Rummens

Rond 1500 vinden er in Europa op politiek en sociaal gebied vele veranderingen plaats. Zo werd de boekdrukkunst uitgevonden, Columbus had een nieuwe wereld ontdekt en Copernicus leerde de mensen dat de aarde om de zon draaide in plaats van andersom, zoals men tot dan toe geloofde. Op kerkelijk terrein brak dit nieuwe leven echter niet door. Veel ongenoegen ontstond rond misstanden als de afluathandel. Het was de monnik Luther die in 1517 aan de deur van de slotkerk in Wittenberg een papier spijkerde met daarop 95 stellingen in het Latijn tegen de afluathandel. Hij wilde openlijk hierover discussiëren. Dankzij de boekdrukkunst zijn binnen enkele weken in heel Duitsland Luthers stellingen bekend. In 1520 werd Luther echter in een pauselijke bul vanwege zijn stellingen en overige geschriften tot ketter uitgeroepen.

Het is zeer aannemelijk dat ook buiten Duitsland Luthers geschriften snel algemeen bekend waren. Al in 1519 werden de stellingen van Luther door de theologische faculteit van de Leuvense universiteit veroordeeld.

Toch verspreidden de hervormingsideeën van Luther zich snel en ook in Leuven had het nieuwe geloof aanhangers. Doordat zij die deze nieuwe ideeën aanhingen, door de Spaanse Inquisitie in ons land fel werden vervolgd, verdween het nieuwe geloof uit de openbaarheid. Bijeenkomsten moesten voortaan in het geheim plaats vinden. De Roesselberg even buiten Leuven was één van die plaatsen. Hier werd de bijbel uitgelegd door Anthonia van Rosmael. In de Gotische zaal van het stadhuis hangt een schilderij van J. Hennebicq die dit tafereel op de Roesselberg heeft geschilderd.

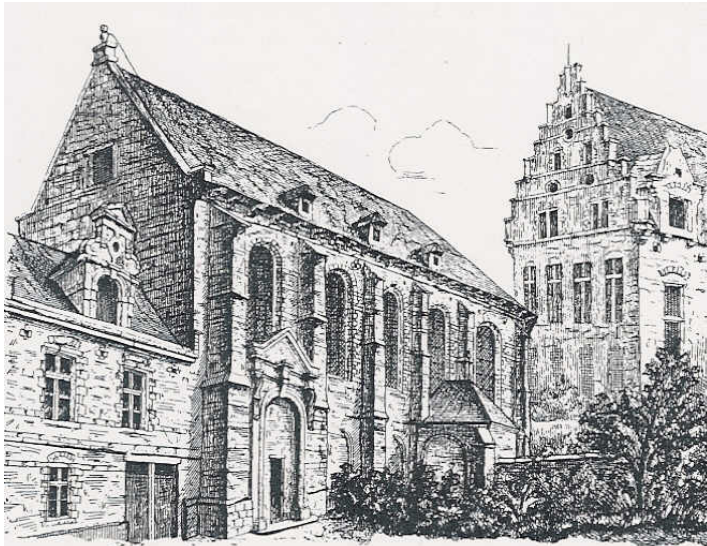
De hervormden in Leuven werden echter al spoedig opgespoord en ter dood veroordeeld. De straffen werden uitgevoerd op de Grote markt in Leuven op 15 juni 1543. Jan Schats en Jan Vicart stierven op de brandstapel. De beeldhouwer Jan Beyaert werd onthoofd en de vrouwen Anthonia van Rosmael en Catharina Metsys werden levend begraven. De straffen moesten de Leuvenaren afschrikken. Als zodanig heeft het ook gewerkt want het protestantisme in Leuven werd hierdoor wel een halt toegeroepen.

De Spaanse Nederlanden raken echter door de godsdiensttwisten wel opgedeeld. De noordelijke Bataafse Republiek kreeg een beleid dat op het protestantisme was gericht en het zuidelijke gedeelte onder Spaans en later Oostenrijks bewind bleef Katholiek.

Strafmaatregelen tegen protestanten werden in ons land langzaam milder. Toch is het tijdens het gehele Ancien Regiem niet mogelijk geweest om een officiële betrekking te verkrijgen of in een ambacht toe te treden als men protestants was. Ook kon men geen poorter (burger) van de stad Leuven worden als men niet katholiek gedoopt was.

Tijdens de Franse bezetting vanaf 1794 werden katholieke kerk- en kloostergemeenschappen gesloten. Ten opzichte van verschillende levensbeschouwingen werd het klimaat wat liberaler. Het is in 1816 dat de Protestantse gemeente in Leuven van het stadsbestuur de voormalig huiskapel van de Witte Vrouwen in bruikleen kreeg, nadat deze eerst nog tijdens de Franse revolutie als kledingopslagplaats en militair hospitaal had gediend. Op 29-11-1796 was de orde van de Witte Vrouwen opgeheven en haar bezittingen waren openbaar verkocht. Dit kerkje van de Witte Vrouwen vond haar oorsprong in 1258. Na een brand in 1589 werd het tussen 1627-1632 weer opnieuw opgebouwd. Het kerkje was gelegen aan de Diestsestraat, daar waar de huidige 'Tweebronnen' ligt. In het kerkje hing boven het altaar een schilderij van de bekende schilder Peter Paul Rubens, "De aanbidding van de drie koningen".

Huiskapel van de Witte Vrouwen na wederopbouw in 1632

Van 1816 tot 1830 heeft de protestantse gemeente het kerkje van de Witte Vrouwen gebruikt. Dit was de periode van het Hollandse bewind. Het was een periode waarin de protestanten iets meer support konden verwachten van de overheid. In 1821 kreeg de gemeente een orgel en avondmaalzilver. Koning Willem I had graag ook gezien dat er een dominee werd aangesteld. Dat zat er helaas voor de protestantse gemeente niet in. Zij kregen een 'ziekentrooster', welke onder toezicht stond van de Antwerpse predikanten.

Na 1830 volgde er een periode waarin er geen eredienst werd gehouden. Het stadsbestuur vond het te duur om voor een handje vol protestanten een predikant aan te stellen. Orgel, banken en preekstoelen waren echter nog aanwezig. Het is ds. S. Scheler die zich in deze periode ontfermt over zijn geloofsgenoten.

Van 1840 tot 1860 gaat de protestantse gemeente gebruik maken van de kerk aan het huidige Damiaanplein, toen Kiekenmarkt. De kerk was eigendom van de paters van de H. Harten. Hier is ook de grafombe van pater Damiaan.

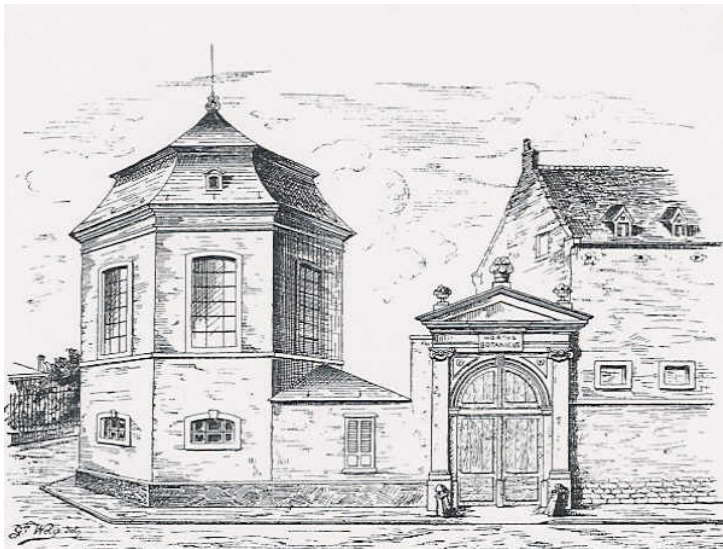
De gemeente vond op dat moment aansluiting bij de Bond der Protestants-Evangelische kerken van België. Na de ambtsperioden van ds. H. van Maasdijk (1841-1842) tot ds. A. Pierson (1853-

1857) volgde er weer een lange periode dat de gemeente geen eigen predikant had. Zij werd bediend vanuit Mechelen of Brussel.

Het is in 1902 dat de dan 'Evangelische Gemeente' van Leuven zijn intrek neemt in het prachtige voormalige amfitheater aan de Minderbroedersstraat 52. Het gebouw was op dat moment eigendom van de Congregatie van de Zusters van Liefde en werd afgestaan voor het houden van erediensten. Tot op heden houdt de Protestantse Kerk Leuven hier haar erediensten. Sinds 2001 is echter het gebouw weer eigendom van de universiteit.

Geschiedenis van het Amfitheater

Al in 1536 werden er in Leuven anatomielessen gegeven en wel door Andreas Vesalius. Hij was geboren in Brussel als Andries van Wezel en had gestudeerd in Leuven en Parijs. Hij heeft ook openbare anatomielessen geven in Bologna en Pisa. Hij promoveerde in de geneeskunde in 1537 in Padua.

Amfitheater met poort naar de kruidtuin

Het is in 1744 dat professor Rega in Leuven een amfitheater wil bouwen ten behoeve van de anatomische lessen. Hij kiest daarvoor de hoek van de Kapucijnenvoer met de Minderbroederstraat. Professor Rega was zelf mede financier van het amfitheater. Hij droeg 1800 florijn bij in de kosten omdat hij wilde dat het interieur met stijl zou worden ingericht.

Architect Hustin ontwierp een achthoekig gebouw met hoge steekboogramen die voor voldoende lichtinval in de snijkamer moest zorgen.

Binnen is de inrichting in Lodewijk XV en Rococo stijl. De versieringen in het pleisterwerk zijn niet symmetrisch. In de ramen zaten glas-in-loodramen. Helaas zijn enkele daarvan kapot gegaan en vervangen door namaak glas-in-lood.

De centrale ruimte bevatte banken die naar achter omhoog liepen zodat iedereen goed zicht op de snijruimte had. De beide kamertjes links en rechts van de ingang waren bewaarruimten voor de lijken. De lijken waren meestal afkomstig van personen die veroordeeld waren. Een enkele keer van slachtoffers van een ziekte. Zo is bekend dat er in 1766 vijf personen uit eenzelfde familie werden binnengebracht die ten gevolge van een ziekte op dezelfde tijd waren overleden.

In 1877 werd er een nieuw amfitheater gebouwd onder leiding van architect Joris Helleputte. Deze bevindt zich even verderop in de Minderbroedersstraat. Het oude amfitheater kwam daardoor leeg te staan. Voor een korte tijd werd het dan gebruikt als atelier door de beeldhouwer Constantin Meunier. Deze vertrekt in 1895 naar Brussel. In 1902 krijgt het amfitheater dan haar nieuwe bestemming als ruimte voor de eredienst van de Evangelische kerk van Leuven. Deze functie heeft ze tot op heden.

Het amfitheater van Leuven is als historisch gebouw heel bijzonder. In Europa zijn slechts drie amfitheaters overgebleven. Zij zijn te vinden in de steden Uppsala, Bologna en in Leuven.

Literatuur

Non fictie

1. Peeters, Marcel *Leven in het oude Leuven*, Gent, Stichting Mens en Cultuur, 1992
2. Even, E. *van Louvain dans le passe et dans le present*, Leuven, heruitgave 2000

Fictie

1. Jacques, Maria *De schreeuw van Katelijn*, Leuven, Davidfonds, 2001
Deze roman gaat over het leven van Anthonia van Rosmael en Catharina Metsys. Zij zijn de vrouwen die in 1543 op de Grote markt in Leuven als ketters levend worden begraven.